

Inleiding

Goed wonen is belangrijk, voor iedereen. Daarom is het recht op wonen opgenomen in de Belgische Grondwet. De verantwoordelijkheid voor het recht op wonen is in België doorgeschoven naar de gewesten. Zij moeten er samen met de gemeenten en tal van andere actoren voor zorgen dat iedereen goed en betaalbaar kan wonen.

Om initiatieven te kunnen nemen die tegemoetkomen aan de maatschappelijke noden, is er behoefte aan goede informatie, en dit zowel bij burgers en organisaties die initiatieven nemen op vlak van wonen als bij de overheid. Het meten van de noden en van de uitkomsten van het beleid past ook in een evoluerende visie op de overheid. Burgers verwachten van de overheid effectieve antwoorden op de maatschappelijke uitdagingen. De overheid van haar kant verwacht dat burgers en/of middenveldorganisaties mee nadenken over beleid. In dergelijke context kan het belang van goede informatie niet worden onderschat. Het is belangrijk dat de gesprekspartners elkaar verstaan en dezelfde informatie delen. Een goed gesprek tussen overheid en belanghebbenden vertrekt van een gesprek over wat de nood is, waar en bij wie die zich voordoet, en hoe die evolueert. Tegelijkertijd is dit dan de basis om te zien waar en hoe vooruitgang wordt geboekt.

Dit is kort samengevat de bestaansreden van de Vlaamse Woonmonitor. Daarom vroeg de Vlaamse overheid al in 2004 aan de onderzoekers om een meetsysteem uit te werken voor het woonbeleid. In 2006 bespraken de onderzoekers met ambtenaren en vertegenwoordigers van het werkveld een eerste versie van de nota 'Een meetinstrument voor het Vlaamse Woonbeleid'. Daarna volgden regelmatige updates om het meetsysteem aan te passen volgens de voortschrijdende wetenschappelijke inzichten en de evolutie van het beleid. De laatste versie van de tekst verscheen in 2020 (Winters *et al.*, 2020) en kreeg als titel de 'Vlaamse Woonmonitor'. De Vlaamse Woonmonitor vertrekt van de beleidsdoelstellingen die de Vlaamse regering vooropstelde in het Woonbeleidsplan Vlaanderen (van 23 maart 2018). Dit plan definieert de

langetermijndoelstellingen voor het Vlaamse woonbeleid met als tijdshorizon het jaar 2050 en vormt daarmee een vanzelfsprekende vertrekbasis voor het bepalen van indicatoren die de noden meten en tegelijkertijd de voortgang opvolgen.

De Vlaamse Woonmonitor is een meetsysteem dat via zorgvuldig gekozen indicatoren op een systematische manier gegevens beoogt te verzamelen over wonen en woonbeleid. Tot op heden was dit meetsysteem enkel een raamwerk dat een kader bood voor gegevensverzameling. Het vormde bijvoorbeeld mee de basis voor nieuwe datavergaring (o.a. in de Woonsurveys), maar de cijferreeksen zaten verspreid over diverse onderzoeksrapporten. In dit boek brengen we nu voor het eerst een totaalbeeld voor de volledige Vlaamse Woonmonitor. We gingen daarbij zo ver mogelijk terug naar het verleden en brachten ook geografische verschillen binnen Vlaanderen in beeld. We kozen voor zoveel mogelijk visuele presentaties in figuren en kaarten. We hebben relatief weinig tabellen en cijfers opgenomen, maar verwijzen wel naar bronnen waar de exacte cijfers en meer details te vinden zijn. De lezer zal ook merken dat het boek veel verwijzingen naar andere delen bevat, waarmee duidelijk is hoe sterk alles verweven is en hoe complex het woonvraagstuk is.

Het boek beoogt in de eerste plaats beschrijvend te zijn. Waar mogelijk geven we ook duiding, of als het kan verklaringen. We putten daarvoor uit de veelheid van rapporten die het Steunpunt Wonen de voorbije jaren heeft geschreven, zodat dit boek ook een synthese van het onderzoekswerk van het Steunpunt Wonen is geworden. Het wetenschappelijk inzicht vordert met de jaren, maar tegelijkertijd kunnen we nog heel veel niet verklaren. Vooral bij het zoeken naar verklaringen voor regionale verschillen kunnen we vaak niet meer dan mogelijke verklaringen suggereren.

Het boek kwam ook tot stand met de medewerking van meerdere collega-onderzoekers verbonden aan het Steunpunt Wonen. Joren Sansen zorgde voor het kaartmateriaal. Kristof Heylen stond in voor de cijfers over betaalbaarheid en voor enkele specifieke indicatoren die hier voor het eerst worden gepresenteerd, waaronder indicatoren die de omvang van de woonnood in beeld brengen. Katleen Van den Broeck werkte mee aan de stukken over woningkwaliteit en energiezuinigheid. Frank Vastmans en Lieve Vanderstraeten zorgden voor een kritische lezing. Voor het hoofdstuk 'Overheid' stond Eva

Debusschere van het Agentschap Wonen-Vlaanderen in voor het verzamelen van de gegevens over overheidsuitgaven, premies en tegemoetkomingen, sociale huisvesting, ... Eva zorgde ook voor feedback op ontwerpversie van de betrokken diensten van het Agentschap. Ontwerpversies van dit boek waren ook onderwerp van meerdere besprekingen binnen de teamwerking en met de Begeleidingsgroep data van het Steunpunt Wonen. De samenstelling van deze groep is opgenomen in bijlage. Dank aan hen allen, ook aan de collega's die teksten hebben nagelezen.

De inhoud van dit boek volgt volledig de inhoud van het voorbereidend rapport van Winters *et al.* (2020). We geven alle indicatoren een invulling en nemen ook bijkomende informatie op. De indeling is wel licht anders. We starten de inhoudelijke bespreking met een beschrijving van de 'Omgeving' (in hoofdstuk 2), omdat dit de nodige achtergrond biedt om de evoluties die daarna volgen te duiden. De hoofdstukken 3 t.e.m. 8 zijn ingedeeld overeenkomstig de beleidsdoelen. Het laatste hoofdstuk beschrijft het overheidsoptreden. Vooraleer de inhoudelijke bespreking in hoofdstuk 2 aan te vangen, volgt in hoofdstuk 1 nog een beknopte technische toelichting. Het is een soort leeswijzer bij wat volgt, waarin we onder meer het conceptueel kader nog kort toelichten en enkele begrippen verduidelijken.